

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૧૯નો આર/ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નંબર ૧૨૯૯

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ઇલેશ જે. વોરા

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે?	
૨	પત્રકારને રીફર વામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માન. ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

=====

દુદેલા રાધાકૃષ્ણા મધુકરભાઈ રાવ

વિરુદ્ધ

મનીષા રાધાકૃષ્ણા દુદેલા તે વિનોદકુમાર કરના પુત્રી

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી ડી. બી. રેડ્ડી, શ્રી એન. વી. ગાંધી સાથે વિ. કાઉન્સેલ (૧૬૯૩)

પ્રતિવાદી નંબર ૧ તરફે શ્રી સુબ્રમણ્યમ અચ્ચર (૨૧૦૪)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ તરફે શ્રીમતી કિના કલ્લા એપીપી

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ઇલેશ જે. વોરા

તારીખ:૧૯/૦૮/૨૦૨૧

સીએવી જજમેન્ટ

૧. સી.આર.પી.સી. (કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર) (જેને હવે પછી ટૂંકમાં 'કોડ' તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે) ની કલમ ૪૦૧ સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૩૯૭ હેઠળની વર્તમાન રિવિઝન અરજી, ફેમિલી કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા ક્રિમિનલ પરચુરણ અરજી નંબર ૨૯૩૫/૨૦૧૫ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૧૯ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા, વિદ્વાન અદાલતે કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ સામાવાળા પત્નીને ભરણપોષણ પેટે રૂ. ૪૦,૦૦૦/- ની માસિક રકમ મંજૂર કરી છે.

૨. વર્તમાન રિવિઝન અરજી દાખલ કરવા માટે દોરી જતી હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓ નીચે મુજબ છે:

૨.૧ સામાવાળા પત્નીનો દાવો છે કે તેના લગ્ન અરજદાર (પતિ) સાથે તારીખ ૫.૬.૨૦૧૪ ના રોજ, વૈજનાથ મંદિર, વેજલપુર, અમદાવાદ ખાતે તેમની જ્ઞાતિના રૂઢિગત રિવાજો અને વિધિઓ અનુસાર થયા હતા. લગ્ન પહેલાં, તેઓ 'જીવનસાથી ડૉટ કોમ' નામની લગ્ન વિષયક વેબસાઇટ મારફતે સંપર્કમાં આવ્યા હતા. જો કે શરૂઆતમાં, અરજદાર પતિએ તેની સાથે સારી રીતે વર્તણૂક કરી હતી, પરંતુ ત્યારપછી, તેણે તેની સાથે દુર વ્યવહાર કરવાનું શરૂ કર્યું હતું અને તેને માનસિક અને શારીરિક ત્રાસ આપવામાં

આવ્યો હતો તથા પતિએ તેને કડાપા, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય સ્થિત સાસરિયાના ઘરેથી કાઢી મૂકી હતી અને તે અમદાવાદ ખાતેના તેના પિયરે પાછી આવી ગઈ હતી. તેના કેસ અનુસાર, તેની પાસે જીવિકાનું કોઈ સાધન નથી અને તે પોતાનું ભરણપોષણ કરવા માટે અસમર્થ છે, જ્યારે, અરજદાર પતિ ગૃહ મંત્રાલયના સબ-ઇન્ટેલિજન્સ બ્યુરોમાં પોલીસ અધિકારી તરીકે નોકરી કરે છે, જે રૂ. ૮૫,૦૦૦/- પ્રતિ માસ પગાર ધરાવે છે અને સ્થાવર મિલકતો પણ ધરાવે છે, આરામદાયક જીવન જીવે છે અને અરજદાર (પત્ની) સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ/વ્યક્તિઓનું ભરણપોષણ કરવાની તેના પર કોઈ જવાબદારી પણ નથી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, સામાવાળા પત્નીનો એવો કેસ છે કે અરજદાર પતિએ તેનું ભરણપોષણ કરવામાં અવગણના કરી હતી, જેના પરિણામે, તે ભરણપોષણની અરજી કરવા માટે મજબૂર બની હતી અને તદનુસાર, કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ રૂ. ૫૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસના ભરણપોષણની માંગણી કરતી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૨.૨ અરજદાર પતિ દ્વારા નીચે મુજબનું વલણ અપનાવીને આ અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો:

(i) કે અરજી ટકવા પાત્ર નથી કારણ કે તે કોડની કલમ ૧૨૫ ની વ્યાખ્યા/કક્ષાઓ હેઠળ આવતી નથી. પક્ષકારો વચ્ચેના લગ્ન હિન્દુ વિધિઓ અને રિવાજો અનુસાર સંપન્ન થયા ન હતા અને તેણે સામાવાળા નંબર ૧ સાથેના તેના સંબંધનો અસ્વીકાર કર્યો હતો અને એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે, તેણે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યા મુજબ તેની સાથે ક્યારેય કોઈ વૈવાહિક સંબંધ બાંધ્યો ન હતો.

(ii) કે પક્ષકારો એક જ છત નીચે પતિ-પત્ની તરીકે ક્યારેય રહ્યા નથી અને પક્ષકારો

વચ્ચે ક્યારેય સહજીવન રહ્યું નથી.

(iii) કે તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, જામનગરના નિવાસી તોરલ ઝવેરી, જેની સાથે તેણે અગાઉ લગ્ન કર્યા હતા, તેની સાથેના તેના લગ્ન અસ્તિત્વમાં હતા અને સક્ષમ અદાલતે છૂટાછેડાની આખરી ડિક્રી પસાર કરી ન હતી. આમ, પત્ની દ્વારા દાવો કરાયેલ કથિત લગ્ન શૂન્ય અને અકબંધ છે.

(iv) કે લગ્નની કંકૌત્રી, ફોટોગ્રાફ્સ અને જીવનસાથી પ્રોફાઇલ સહિતના દસ્તાવેજો, જે પત્ની દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, તે લગ્નના ખોટા દાવાને સમર્થન આપવા માટે પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરવાના હેતુથી સંપૂર્ણપણે ખોટા, બનાવટી અને મનઘડંત છે.

(v) કે અરજદારે પ્રથમ લગ્ન વર્ષ ૨૦૦૨ માં એમ. સ્મિતા સાથે કર્યા હતા અને ઉક્ત લગ્ન સંમતિથી છૂટાછેડાની ડિક્રી તારીખ ૨૧.૦૨.૨૦૦૯ દ્વારા રદબાતલ થયા હતા. ત્યારપછી, તેણે મે, ૨૦૧૩ ના મહિનામાં જામનગર, ગુજરાત રાજ્યના નિવાસી તોરલ ઝવેરી સાથે લગ્ન કર્યા હતા અને ઉક્ત લગ્ન પણ વધુ સમય ટક્યા ન હતા અને પક્ષકારોએ સંમતિથી ડિક્રી તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ દ્વારા છૂટાછેડા લીધા હતા.

(vi) કે જાન્યુઆરી, ૨૦૧૪ માં, અરજદાર પતિ અમદાવાદ ખાતે એક શોપિંગ મોલ નજીક સામાવાળા પત્નીને મળ્યો હતો અને મોબાઈલ ફોન પર વાતચીત શરૂ થઈ હતી. ત્યારપછી, જ્યારે તે અમદાવાદમાં હતો ત્યારે તેઓ અવારનવાર મળતા હતા અને સંબંધિત સમયે, સામાવાળા પત્નીએ તેની સાથે લગ્ન કરવાની તીવ્ર ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી કારણ કે તેના જણાવ્યા મુજબ, તે તેના પ્રેમમાં હતી.

(vii) તારીખ ૨૨.૦૭.૨૦૧૪ ના રોજ, જ્યારે તે અમદાવાદમાં હતો, ત્યારે તેઓ સામાવાળા પત્નીના નિવાસસ્થાને મળ્યા હતા, જ્યાં તેને ૨૨.૦૭.૨૦૧૪ થી ૨૪.૦૭.૨૦૧૪ ના સમયગાળા દરમિયાન બંધક બનાવવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા પત્ની અને તેના પરિવારના સભ્યોએ તેને લગ્ન માટે સમજાવ્યો હતો પરંતુ અરજદારે ના પાડી હતી કે તે પ્રસ્તાવ સ્વીકારવાના મૂડમાં ન હતો.

(viii) કે તારીખ ૨૪.૦૭.૨૦૧૪ ના રોજ, સામાવાળા પત્ની અને તેના પરિવારના સભ્યો તેને એક રેસ્ટોરન્ટમાં લઈ ગયા અને પછી તેને અમદાવાદના વેજલપુર ખાતે સામાવાળાના નિવાસસ્થાન નજીકના એક મહાદેવ મંદિરે લઈ ગયા અને બળજબરીથી લગ્ન વિધિ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો. તે જ દિવસે, સામાવાળા પત્નીને સ્વાસ્થ્ય સંબંધિત કોઈ સમસ્યા થવાના પરિણામે, સપ્તપદીના રૂઢિગત રિવાજો પૂર્ણ કરવામાં આવ્યા ન હતા અને અરજદાર તરત જ તે સ્થળ છોડીને કડાપા, આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય ખાતેના તેના કાર્યસ્થળે પહોંચી ગયો હતો.

(ix) કે, તેને બદનામ કરવાના ગુનાહિત કાવતરાના ભાગરૂપે, સામાવાળા પત્ની એવો ખોટો દાવો કરી રહી છે કે તે તેની કાયદેસર રીતે પરણેલી પત્ની છે અને તે તેને ઘરમાં રાખવાની ના પાડી રહ્યો છે કારણ કે તેને તેની ભૂતપૂર્વ પત્ની તોરલ ઝવેરી સાથે પરસ્ત્રી સંબંધ છે. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે, કડાપા ખાતે સામાવાળા પત્નીના ભાઈઓ દ્વારા તેને ધમકાવવામાં આવ્યો હતો અને તેના પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો તથા રહેણાંક ક્વાર્ટરમાં ગેરકાયદેસર પ્રવેશ કરી ઘરેણાં અને અન્ય વસ્તુઓ લઈ જઈને ચોરીનો ગુનો આચર્યો હતો, જેના માટે અરજદારે ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતા પોલીસ સ્ટેશનમાં ફોજદારી ફરિયાદ નોંધાવી હતી.

(x) કે સામાવાળા પત્ની કામકાજ મહિલા છે અને તે છેલ્લા ઘણા વર્ષોથી નોકરી કરે છે, પર્યાપ્ત સાધનો ધરાવે છે અને પોતાનું ભરણપોષણ કરવા માટે સક્ષમ છે.

(xi) કે અરજદાર પતિ હૈદરાબાદ ખાતે રહેતા તેના વૃદ્ધ માતા-પિતાનું ભરણપોષણ કરવાની જવાબદારી ધરાવે છે અને તેથી, સામાવાળા પત્ની દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપો કે અન્ય વ્યક્તિઓનું ભરણપોષણ કરવાની કોઈ જવાબદારી નથી, તે સાચા નથી.

(xii) એ બાબતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે કે અરજદાર રૂ. ૮૫,૦૦૦/- નો માસિક પગાર ધરાવે છે, કારણ કે ભરણપોષણની અરજી દાખલ કરવાની તારીખે તેનો પગાર રૂ. ૪૨,૦૦૦/- પ્રતિ માસ હતો. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદાર પતિએ જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સમગ્ર અરજી બનાવટી જૂઠાણા પર આધારિત છે અને કોઈપણ પાયા વિનાની છે અને તેથી, ખર્ચ સાથે રદ કરવા મહેરબાની કરવી.

૩. ફેમિલી કોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ સામાવાળા પત્નીએ પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. તેની પોતાની તપાસ આંક ૧૬ અને ૩૯ પર કરવામાં આવી હતી. તેના પુરાવાના સમર્થનમાં, સાક્ષીઓ નામે નીલેશ કાનુભાઈ મારુ આંક ૪૭ પર, પવન ભરતભાઈ સોની - આંક ૪૮, પૂજારી સૂર્યનારાયણ મૂર્તિ - આંક ૪૯, પિતા વી.પી. કાર અને માતા લક્ષ્મીબેન આંક ૫૧ અને ૫૨ પર તપાસવામાં આવ્યા હતા.

અરજદાર પતિની જુબાની આંક ૬૩ પર નોંધવામાં આવી હતી અને તેના સમર્થનમાં, તેણે આલમ પ્રભાકર - આંક ૭૦, અજય શંકર આંક ૭૪ પર, શ્રી હરિકુમાર નરસિંહ રાવ

– આંક ૭૫, ચાનુર શેખ આંક ૭૬ પર, કંડુલા શ્રીનિવાસ સુલુ આંક ૭૭ પર તપાસ્યા હતા.

૪. પક્ષકારોએ ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ વિપુલ પ્રમાણમાં દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા છે. સામાવાળા પત્નીએ મુખ્યત્વે લગ્નના ફોટોગ્રાફ્સ અને વિડિયો રેકોર્ડિંગ, નિમંત્રણ પત્રક (કંકૌત્રી), જીવનસાથી મેટ્રિમોનિયલ સાઈટ પર યોગ્ય રીતે અપલોડ કરાયેલ અરજદાર પતિની પ્રોફાઈલ પર આધાર રાખ્યો છે.

૫. પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, ફેમિલી કોર્ટે ઠેરવ્યું કે અરજદાર અને સામાવાળા નંબર ૧ વચ્ચે પત્ની દ્વારા દાવો કર્યા મુજબ તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ લગ્ન થયા છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે હકીકતનું એવું તારણ નોંધ્યું હતું કે, અરજદારે વૈવાહિક સાઈટ પર અપલોડ કરેલી તેની પ્રોફાઈલમાં તેનું સ્ટેટસ 'છૂટાછેડા લીધેલ' દર્શાવ્યો હતો અને તદનુસાર, સામાવાળા પત્નીએ પતિના આ દરજ્જા પર વિશ્વાસ મૂકીને લગ્ન માટે સંમતિ આપી હતી. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે, સામાવાળા પત્ની જામનગર ખાતે તોરલ ઝવેરી સાથેના અગાઉના લગ્નથી અજાણ હતી અને અરજદાર પતિ દ્વારા તે બાબત છુપાવવામાં આવી હતી. આમ, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે બાદશાહ વિરુદ્ધ ઉર્મિલા બાદશાહ ગોડસે, (૨૦૧૪) ૧ SCC ૧૮૮ ના ચુકાદા પર નિર્ભરતા મૂકીને ઠેરવ્યું હતું કે જો પત્ની પતિના અગાઉના લગ્નથી અજાણ હોય અને તેવા પતિ સાથે લગ્ન કરે છે, તો તે ભરણપોષણ મેળવવા માટે હક્કદાર છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે કથિત લગ્ન પુરવાર કરવા માટે પુરાવાના સખત પુરાવાની જરૂર નથી. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે અરજદાર પતિની પગારની વિગતો ધ્યાનમાં લીધી છે અને સામાવાળા પત્ની પોતાનું ભરણપોષણ કરવા માટે અસમર્થ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે અરજદાર પતિ પૂરતા સાધનો ધરાવતો હોવા છતાં,

સામાવાળા પત્નીને ભરણપોષણ પૂરું પાડવામાં અનાદર કર્યો હતો અને અરજદાર પતિને અરજીની તારીખથી રૂ. ૪૦,૦૦૦/- નું માસિક ભરણપોષણ ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો.

૬. તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૧૯ ના હુકમ દ્વારા ભરણપોષણના આક્ષેપિત હુકમથી નારાજ થઈને, અરજદાર પતિ વર્તમાન રિવિઝન અરજી મારફતે આ કોર્ટ સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૭. અરજદાર માટેના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એન.વી. ગાંધીની સહાયતાથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ડી.બી. રેડ્ડી, સામાવાળા નંબર ૧ પત્ની માટેના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ.એચ. અચ્ચર અને સામાવાળા નંબર ૨ રાજ્ય માટેના વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી કીના કલ્લાને સાંભળવામાં આવ્યા.

૮. સામાવાળા નંબર ૧ પત્નીએ વિગતવાર જવાબી સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે અને અરજદાર પતિએ પણ જવાબી સોગંદનામામાં કરાયેલા કથનોનો ઈનકાર કરતું પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે.

૯. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રેડ્ડી દ્વારા ત્રિવિધ દલીલો રજૂ કરવામાં આવી છે એટલે કે (i) કથિત લગ્ન થયા જ નથી; (ii) કથિત લગ્ન રદબાતલ છે કારણ કે તોરલ ઝવેરી સાથેના અગાઉના લગ્ન અસ્તિત્વમાં હતા; અને (iii) સહજીવન પુરવાર થયું નથી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, તેમની એવી રજૂઆત છે કે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા કાઢવામાં આવેલા હકીકતના તારણો વિપરીત છે અને રેકૉર્ડ પરના મહત્વના પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા વિનાના છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ એ પુરવાર કરવા માટે અરજદારની મૌખિક જુબાની

અને અન્ય સમર્થનકારી પુરાવાઓનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યા મુજબ કોઈ લગ્ન થયા નથી અને પક્ષકારો ક્યારેય પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહ્યા નથી અને તેથી, પત્ની સહજીવન હતું તે પુરવાર કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે. વિદ્વાન એડવોકેટે વિદ્વાન સિવિલ કોર્ટ, જામનગર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલી સંમતિ ડિક્રીની તારીખ તરફ આ કોર્ટ નું ધ્યાન દોર્યું હતું અને રજૂઆત કરી હતી કે, કથિત દિવસે એટલે કે ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, જામનગર ખાતે તોરલ ઝવેરી સાથેના અરજદારના અગાઉના લગ્નનો અંત આવ્યો ન હતો. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, પક્ષકારો વચ્ચેના લગ્ન કરાર કરીને રદ થઈ શકતા નથી, પરંતુ તે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા દ્વારા જ રદ થઈ શકે છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, પ્રસ્તુત કેસમાં, લગ્ન વિરોધનો કરાર ૧૨.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ નોંધાયો હતો, જેને કાયદાની નજરમાં પક્ષકારો વચ્ચેના વૈધ છૂટાછેડા કહી શકાય નહીં. આ પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતોમાં, વિદ્વાન એડવોકેટની એવી રજૂઆત છે કે, લગ્નની કથિત તારીખ એટલે કે ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, અરજદાર પતિની પત્ની હયાત હતી અને તોરલ ઝવેરી સાથેના તેના અગાઉના લગ્ન હજુ પણ અસ્તિત્વમાં હતા, તેથી, હિન્દુ મેરેજ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ, હયાત પત્ની/પતિ ધરાવતી વ્યક્તિ સાથેના લગ્ન શૂન્ય અને અકબંધ છે. ચમુના બાઈ અનંતરાવ આધવ વિરુદ્ધ અનંતરાવ શિવરામ આધવ [AIR ૧૯૮૮ SCC ૬૪૪] અને સવિતાબેન સોમાભાઈ ભાટિયા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય [(૨૦૦૫) ૩ SCC ૬૩૬] ના કેસ પર નિર્ભરતા મૂકતાં, તેમણે રજૂઆત કરી કે, "પત્ની" શબ્દપ્રયોગની વ્યાખ્યા અંગે કાયદો સુસ્થાપિત છે અને કાયદેસર રીતે પરણેલી ન હોય તેવી સ્ત્રીનો સમાવેશ કરવા માટે વિસ્તૃત અર્થ આપવા માટે કોઈ અવકાશ નથી. તેથી "પત્ની" શબ્દપ્રયોગને પક્ષકારોને લાગુ પડતા કાયદામાં જે અર્થમાં સમજવામાં આવે છે તે જ અર્થ આપવો જોઈએ અને તેથી, હયાત જીવનસાથી ધરાવતી વ્યક્તિ સાથેના લગ્ન કાયદાની નજરમાં સંપૂર્ણ શૂન્યતા છે અને તેથી પત્ની કોડની કલમ ૧૨૫ ના લાભ માટે હક્કદાર નથી.

૧૦. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રેહી વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે, ૧૮.૧૦.૨૦૧૫ ના રોજ, સામાવાળા નંબર ૧-પત્નીએ સરૂનગર, સાયબરાબાદ, હૈદરાબાદ પોલીસ સ્ટેશનમાં એક બોગસ ફરિયાદ નોંધાવી હતી, જેમાં તેણે સ્વીકાર્યું છે કે, તેની પાસે કથિત લગ્નના કોઈ પુરાવા નથી અને લાંબા સમયથી, અરજદાર પતિ સાથે વાતચીતના સંબંધો નથી. આ ફરિયાદને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એડવોકેટ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે, રેકૉર્ડ પર એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, કથિત લગ્ન થયા ન હતા અને લગ્નના મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે મૂળભૂત હકીકતોનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથી.

૧૧. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રેહી વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે, પક્ષકારો પતિ-પત્ની તરીકે એક જ છત નીચે ક્યારેય ક્યાંય પણ સાથે રહ્યા નથી, જેના માટે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે અરજદારની જુબાની અને સાક્ષીઓના સમર્થનકારી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા નથી, જેમણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે, સામાવાળા પત્ની અરજદાર પતિ સાથે ક્યારેય એકસાથે રહી નથી અને તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલ લગ્નની હકીકત તેમજ સહજીવન રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓથી વિપરીત અને સુસ્થાપિત કાયદાના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ છે.

૧૨. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ડી.બી. રેહી રજૂઆત કરશે કે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે પત્નીની તરફેણમાં ભરણપોષણ મંજૂર કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે અને લગ્ન થયા નથી, કોઈ સહજીવન ન હતું અને કથિત લગ્નની તારીખે એટલે કે ૫.૬.૨૦૧૪ ના રોજ, તોરલ ઝવેરી સાથેના તેના લગ્ન અસ્તિત્વમાં હતા તે દર્શાવતા પતિના સમગ્ર પુરાવાને બાજુ પર મૂકીને તથા રેકૉર્ડ પરની હકીકતો અને પુરાવાઓથી વિપરીત અનુમાનો અને અટકળોના આધારે આ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

૧૩. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટે, વૈકલ્પિક રીતે રજૂઆત કરી હતી કે, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ એ હકીકતોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ અગાઉ મોટી રકમ કમાતી હતી અને અરજી દાખલ કરવાની તારીખે અરજદારનો પગાર રૂ. ૪૨,૦૦૦/- ની આસપાસ હતો. આમ, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા રૂ. ૪૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસના દરે મંજૂર કરાયેલી ભરણપોષણની રકમ અરજદારની આવક સાથે સુસંગત નથી કારણ કે તેના પર વૃદ્ધ માતા-પિતાની જવાબદારી છે.

૧૪. ઉપરોક્ત દલીલોને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રેડ્ડી રજૂઆત કરશે કે, ઉપર દર્શાવેલ મુદ્દા સંબંધે ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા કાઢવામાં આવેલ હકીકતનું તારણ વિપરીત છે અને રેકૉર્ડ પરના મહત્વના પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા વિનાનું છે, જે આ કોર્ટના હસ્તક્ષેપની માંગ કરે છે અને આક્ષેપિત હુકમને રદ અને બાતલ કરવો જોઈએ.

૧૫. બીજી તરફ, સામાવાળા પત્નીના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ.એચ. અચ્ચર રજૂઆત કરશે કે, ફેમિલી કોર્ટે મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે પોતાના તારણો નોંધ્યા છે અને એક ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે, પક્ષકારો વચ્ચેના લગ્ન ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ અમદાવાદ ખાતે થયા હતા અને તેથી, જ્યારે ફેમિલી કોર્ટે ઠેરવ્યું કે, કાયદેસરના લગ્ન થયા હતા, ત્યારે રિવિઝનલ કોર્ટ તરીકે આ હાઈકોર્ટ પાસે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને હકીકતના તારણો પર પોતાના દ્રષ્ટિકોણનો વિકલ્પ મૂકવાની કોઈ સત્તા નથી.

૧૬. સામાવાળા પત્નીના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અચ્ચર વધુમાં રજૂઆત કરશે કે, અરજદાર અને તેની અગાઉની પત્ની તોરલ ઝવેરી વચ્ચેના લગ્ન ૧૨.૧૨.૨૦૧૪ ના રોજ

રજિસ્ટર્ડ લગ્ન વિરોધના કરાર દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યા હતા અને બંને પક્ષકારોએ તેમના વૈવાહિક જીવનનો અંત આણ્યો હતો અને પતિ-પત્ની તરીકેનો તેમનો સંબંધ રજિસ્ટ્રેશનની તારીખથી સમાપ્ત થઈ જાય છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં, તેમની એવી રજૂઆત છે કે, લગ્નની તારીખે એટલે કે ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, તોરલ ઝવેરી સાથેના અગાઉના લગ્ન અગાઉથી જ રદ થઈ ગયા હતા અને માત્ર સંમતિથી છૂટાછેડાની ડિક્રી ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ ના રોજ પસાર થઈ હોવાના કારણે, એવું કહી શકાય નહીં કે, તોરલ ઝવેરી સાથે અરજદારના લગ્ન હજી પણ અસ્તિત્વમાં હતા.

૧૭. સામાવાળા પત્નીના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અચ્યરે કાનૂની દલીલ ઉઠાવી હતી કે જો એવું માની લેવામાં આવે કે, તોરલ ઝવેરી સાથેના અગાઉના લગ્નનો વિરોધ ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ પછી અમલમાં આવ્યો હતો, તો પણ અરજદાર અને સામાવાળા નંબર ૧ વચ્ચેના લગ્ન જે ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ થયા હતા તે શરૂઆતથી જ રદબાતલ બનતા નથી, પરંતુ હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૧ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા તે રદબાતલ કરવા યોગ્ય છે. એવી ભારપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૫ અને ૧૧ ને એકસાથે સુમેળભરી રીતે વાંચવી જરૂરી છે અને બંને કલમોના સંયુક્ત વાંચન પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, કલમ ૫(i) ના ભાગમાં બે હિન્દુઓ વચ્ચેના લગ્ન આપમેળે શૂન્ય બનતા નથી. તે ત્યારે જ શૂન્ય બને છે જ્યારે કોઈ પણ પક્ષકાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી અરજી પર ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતી અદાલત દ્વારા અકબંધતાની ડિક્રી દ્વારા તેને શૂન્ય જાહેર કરવામાં આવે. કલમ ૧૧ હેઠળ લગ્ન શૂન્ય થવા માટેની પૂર્વ-શરતો આ મુજબ છે – (૧) કોઈપણ પક્ષકારે ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતી અદાલતમાં અરજી કરવી જોઈએ. (૨) આવી અરજીનો અદાલત દ્વારા કાયદા અનુસાર નિર્ણય થવો જોઈએ અને (૩) અદાલતે લગ્નને શૂન્ય જાહેર કરતી ડિક્રી પસાર કરવી જોઈએ. કોઈપણ પક્ષકાર દ્વારા આવી કોઈ અરજી કરવામાં આવી ન હોય અને આવી

અરજી પર કોઈ નિર્ણય ન થયો હોય તથા જાહેર કરવાની ડિક્રીની ગેરહાજરીમાં, લગ્ન આપમેળે શૂન્ય બનતા નથી. એ. સુભાષ બાબુ વિરુદ્ધ સ્ટેટ, રિપોર્ટેડ (૨૦૧૧) ૭ SCC ૬૧૬ ના કેસ પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, ઉક્ત ચુકાદાનો પેરા ૧૦ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"જો કે હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૧ જોગવાઈ કરે છે કે સંપન્ન થયેલા કોઈપણ લગ્ન, જો તે ઉક્ત એક્ટની કલમ ૫ ની કલમ (i) માં નિર્દિષ્ટ શરતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે, તો તે શૂન્ય અને અકબંધ રહેશે, પરંતુ તે એ પણ જોગવાઈ કરે છે કે તેના કોઈપણ પક્ષકાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી અરજી પર આવા લગ્નને તે મુજબ જાહેર કરી શકાય છે. જો કે કાયદો ચોક્કસપણે લગ્નની અકબંધતાની ઘોષણા મેળવવા માટે કોઈપણ પક્ષકાર પર બંધન લાદતો નથી અને પક્ષકારો માટે અદાલતનો આશરો લીધા વિના પણ લગ્નને અકબંધ ગણવા માટે ખુલ્લું હોઈ શકે છે, પરંતુ આવો માર્ગ ન તો ડહાપણભર્યો છે કે ન તો હેતુપૂર્વકનો છે અને સાવચેતી અને/અથવા રેકૉર્ડના હેતુ માટે હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૧ ના સંદર્ભમાં ઘોષણા માંગવી પડશે. તેથી, જ્યાં સુધી હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૧ દ્વારા પરિકલ્પિત ઘોષણા ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતી અદાલત દ્વારા કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, જે સ્ત્રી સાથે દ્વિતીય લગ્ન સંપન્ન થયા છે તે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૮૪ ના અર્થમાં પત્ની તરીકે ચાલુ રહે છે અને તેના પતિ સામે ફરિયાદ જાળવી રાખવા માટે હક્કદાર રહેશે."

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એડવોકેટની એવી રજૂઆત છે કે, પ્રસ્તુત કેસમાં, ન તો અરજદારે કે ન તો સામાવાળાએ હિન્દુ મેરેજ એક્ટ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૧ દ્વારા પરિકલ્પિત ઘોષણાની ડિક્રી મેળવવા માટે સક્ષમ અદાલત સમક્ષ કોઈ અરજી કરી હતી અને તેથી, પક્ષકારો વચ્ચેના લગ્નને અમાન્ય ગણાવી શકાય નહીં અને સામાવાળા

પત્ની કાયદેસર રીતે ભરણપોષણ માટે હક્કદાર છે.

૧૮. સામાવાળા પત્નીના વિદ્વાન એડવોકેટે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ મેળવવા માટે કાયદેસરના લગ્ન વિશેનો સખત પુરાવો પૂર્વશરત નથી. સામાવાળા પત્નીની મૌખિક જુબાની અને સાક્ષીઓની સમર્થનકારી જુબાનીઓ તેમજ ફોટોગ્રાફ્સ, લગ્નનું વિડિયો રેકોર્ડિંગ, કંકૌત્રી જેવા દસ્તાવેજી પુરાવા દર્શાવે છે કે, લગ્ન ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ થયા હતા અને ત્યારપછી, પક્ષકારો સાથે રહ્યા હતા અને સહજીવન થયું હતું. આ પરિસ્થિતિઓમાં, પત્નીની તરફેણમાં એવી પૂર્વધારણા ઊભી થાય છે કે લગ્ન થયા હતા, જે પૂર્વધારણાનું ખંડન કરવામાં અરજદાર નિષ્ફળ રહ્યો હતો. આમ, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓનું પૃથ્થકરણ કર્યા પછી મુદ્દાઓનો યોગ્ય રીતે નિર્ણય કર્યો છે અને અરજદાર પતિ દ્વારા ઉઠાવાયેલી દલીલને અસ્વીકાર કરી છે જેના માટે કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૧૯. સામાવાળાના વિદ્વાન એડવોકેટ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે, તોરલ ઝવેરી સાથેના અગાઉના લગ્નની હકીકતો સામાવાળા પત્નીના ધ્યાને લાવવામાં આવી ન હતી. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે, મેટ્રિમોનિયલ સાઈટ પર, અરજદારે તેનું સ્ટેટસ છૂટાછેડા લીધેલ તરીકે દર્શાવ્યો હતો. અરજદારે હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૧૩(બી) હેઠળ દાખલ કરાયેલી લગ્ન અરજીનાલંબિત હોવા અંગે સામાવાળા નંબર ૧ ને માહિતગાર કરી પણ ન હતી અને સામાવાળાને એ પણ જણાવ્યું ન હતું કે, તેણે અગાઉ તોરલ ઝવેરી સાથે લગ્ન કર્યા હતા. આ સંદર્ભમાં, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અચ્યરે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે, જો અગાઉના લગ્નની સાચી હકીકતો સામાવાળા પત્નીના ધ્યાને લાવવામાં આવી હોત, તો સામાવાળાએ તેની સાથે લગ્ન કરવાનો ઇનકાર કર્યો હોત અથવા સલાહ મળ્યા પછી તે સંમતિથી છૂટાછેડાની અરજીની ડિકીની તારીખ સુધી રાહ જોઈ શકતી હોત. આ બાબતને

ધ્યાનમાં રાખીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, અરજદારે તેની પ્રોફાઇલમાં તેના દરજ્જાને છૂટાછેડા લીધેલ તરીકે દર્શાવીને ખોટું કથન કર્યું હતું અને ગેરમાર્ગે દોર્યા હતા અને હવે તે એવો બચાવ કરવા પાછો ફરી શકે નહીં કે સામાવાળા નંબર ૧ સાથેના તેના લગ્ન હિન્દુ મેરેજ એક્ટની કલમ ૫(i) ના સંદર્ભમાં શૂન્ય હતા અને તેથી, સુસ્થાપિત કાયદા અનુસાર, કોઈ વ્યક્તિ પોતાની જ ભૂલનો અયોગ્ય લાભ લઈ શકે નહીં. આમ, ફેમિલી કોર્ટ યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યું છે કે ભરણપોષણની અરજી ટકવા પાત્ર છે અને સામાવાળા અરજદારની પત્ની હોવાના નાતે કાયદેસર રીતે ભરણપોષણ માટે હક્કદાર છે કારણ કે અરજદારે તોરલ ઝવેરી સાથેના તેના અગાઉના લગ્નની હકીકત છુપાવી હતી અને રજિસ્ટર્ડ લગ્ન વિરોધ દ્વારા છૂટાછેડા થયા હતા.

૨૦. સામાવાળાના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અચ્યર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા ઉપરોક્ત મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, તેઓ રિવિઝન અરજીને અસ્વીકાર કરવાની પ્રાર્થના કરે છે કારણ કે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા હકીકતના તારણોમાં કોઈ વિપરીતતા નથી, જેમાં આ કોર્ટ દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૨૧. આ કોર્ટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી લિખિત રજૂઆતોને પણ ધ્યાનમાં લીધી છે.

૨૨. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા પછી અને પેપર-બુકના સ્વરૂપમાં રજૂ કરાયેલા કેસ રેકૉર્ડ અને આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમની ચકાસણી પર, આ કોર્ટને જણાય છે કે, એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે, આ અરજદારના ત્રીજા લગ્ન છે. કથિત લગ્ન પહેલાં, અરજદારે બે વાર લગ્ન કર્યા હતા. વર્ષ ૨૦૦૨ માં, તેણે એમ. સ્મિતા સાથે લગ્ન કર્યા અને ઉક્ત લગ્ન તારીખ ૨૧.૦૨.૨૦૦૯ ના હુકમથી સંમતિથી છૂટાછેડાની

ડિંકી દ્વારા રદબાતલ કરવામા આવ્યા હતા. ત્યારપછી, મે, ૨૦૧૩ ના મહિનામાં, અરજદારે જામનગરના નિવાસી તોરલ ઝવેરી સાથે લગ્ન કર્યા, પરંતુ કેટલાક મતભેદોના કારણે, તેમણે પરસ્પર સંમતિથી લગ્ન વિચ્છેદ કરવાનો નિર્ણય લીધો અને સિવિલ જજ, જામનગર, ગુજરાત રાજ્યની અદાલતમાં HMP નંબર ૨/૨૦૧૪ શીર્ષક વાળી અરજી દાખલ કરી. દરમિયાન, ૧૨.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ, અરજદાર અને તોરલ ઝવેરીએ લગ્ન વિચ્છેદનો રજિસ્ટર્ડ કરાર કર્યો. વિદ્વાન સિવિલ જજ, જામનગરે તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ ના હુકમ દ્વારા છૂટાછેડાની ડિકી પસાર કરીને અરજદાર અને તોરલ ઝવેરી વચ્ચેના લગ્ન રદ કર્યા.

એ પણ સ્વીકારેલી હકીકત છે કે, અરજદાર કડાપા, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય ખાતે ગૃહ મંત્રાલયના સબ-ઇન્ટેલિજન્સ બ્યુરોમાં પોલીસ અધિકારી તરીકે ફરજ બજાવે છે. સામાવાળા નંબર ૧ પત્ની અમદાવાદની વતની છે અને વેજલપુર, અમદાવાદની કાયમી નિવાસી છે. ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ આંક:૧૪ પર દાખલ કરાયેલા લિખિત જવાબોને ધ્યાનમાં લેતા, રેકૉર્ડ પર એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ ના નિવાસસ્થાને તેના રોકાણ દરમિયાન, અરજદારે લગ્ન વિધિમાં ભાગ લીધો હતો અને તેના આક્ષેપ મુજબ, પત્નીની તબિયત ખરાબ હોવાને કારણે સમ્પત્તિની વિધિ થઈ શકી ન હતી અને ત્યારપછી, તે તેના કાર્યસ્થળે પાછો આવી ગયો હતો.

૨૩. જીવનસાથી મેટ્રિમોનિયલ સાઈટ પર યોગ્ય રીતે અપલોડ કરાયેલા ફોટોગ્રાફ્સ અને અરજદારની પ્રોફાઈલ જેવા દસ્તાવેજી પુરાવાઓની ચકાસણી કર્યા પછી, જોઈ શકાય છે કે વૈજનાથ મંદિરમાં અરજદારની હાજરી મળી આવી હતી અને પૂજારીની હાજરીમાં લગ્ન વિધિ થઈ રહી હતી અને તે વધુમાં દર્શાવે છે કે, અરજદાર સામાવાળા નંબર ૧ પત્નીના ગળામાં 'મંગલસૂત્ર' પહેરાવી રહ્યો છે અને સામાવાળા નંબર ૧ ના પિતા દ્વારા હોટેલ

ગોરધન થાળ, અમદાવાદ ખાતે ભોજન સમારંભ પણ યોજવામાં આવ્યો હતો. લગ્ન વિધિનું સામાવાળા નંબર ૧ પત્ની દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષી દ્વારા વિડિયોગ્રાફી કરવામાં આવ્યું હતું અને લગ્ન વિધિ વગેરે જેવી તમામ બાબતોની સામાવાળા પત્ની દ્વારા તપાસાયેલા સાક્ષી દ્વારા વિડિયોગ્રાફી કરવામાં આવી હતી.

૨૪. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યા મુજબ અરજદાર અને સામાવાળા નંબર ૧ વચ્ચે લગ્ન થયા છે. કાયદાનો આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે, કાયદો લગ્નની તરફેણમાં અને વ્યભિચાર/અનોંરસ સંબંધની વિરુદ્ધમાં પૂર્વધારણા બાંધે છે. દ્વારિકા પ્રસાદ સતપથી વિરુદ્ધ વિદ્યુત પ્રભા દીક્ષિત [(૧૯૯૯) ૭ SCC ૬૭૬] ના કેસ પર નિર્ભરતા મૂકી શકાય છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે, કલમ ૧૨૫ ની કાર્યવાહીમાં લગ્નના પુરાવાનું ધોરણ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૯૪ હેઠળના ગુના માટેના કેસમાં જરૂરી છે એટલું સખત નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું ઠેરવીને ઉપરોક્ત તારણ માટેના કારણો સ્પષ્ટ કર્યા હતા કે, કલમ ૧૨૫ હેઠળની અરજીમાં પસાર કરવામાં આવેલો હુકમ વાસ્તવમાં પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ નક્કી કરતો નથી કારણ કે આ કલમ ઉપેક્ષિત પત્નીઓને ભરણપોષણ મેળવવા માટે સંક્ષિપ્ત ઉપાય પૂરો પાડવાના હેતુથી ઘડવામાં આવી છે. વધુમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે, જ્યાં સાથે રહેવાના તારણ પર પહોંચી શકાય તેવા કેટલાક પુરાવાઓ હતા ત્યાં ભરણપોષણનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં. જ્યારે પક્ષકારો પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહ્યા હોય, ત્યારે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૨૫ હેઠળ પત્નીના ભરણપોષણના દાવા માટે તેઓ કાયદેસર રીતે પરણેલા દંપતી છે તેવી પૂર્વધારણા છે. જો કે, એ પણ સુસ્થાપિત છે કે, કાયદેસરના લગ્નની પૂર્વધારણા ભલે ખંડન યોગ્ય હોય, પરંતુ તે સાબિત કરવાનું સામસામેના પક્ષકાર માટે છે. તુલસા વિરુદ્ધ દુર્ગતિયા [(૨૦૦૮) ૪ SCC ૫૨૦] ના કેસમાં આ દ્રષ્ટિકોણ લેવામાં આવ્યો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ

અદાલતે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૪ નો સંદર્ભ આપ્યા પછી ઠેરવ્યું હતું કે, જોગવાઈ કુદરતી ઘટનાઓ, માનવ વર્તણૂક અને ખાનગી વ્યવસાયના સામાન્ય ક્રમનો સંદર્ભ આપે છે. અદાલત કોઈપણ હકીકતના અસ્તિત્વની પૂર્વધારણા બાંધી શકે છે જે તે ચોક્કસ કેસની હકીકતો દ્વારા ઉદ્ભવેલી માનતી હોય. સર્વોચ્ચ અદાલતે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૫૦ અને ૧૧૪ ની જોગવાઈઓને વાંચતા ઠેરવ્યું કે, લગ્નની ક્રિયા સામાન્ય કુદરતી ઘટનાઓના ક્રમ અને પક્ષકારોની વર્તણૂક પરથી માની શકાય છે કારણ કે તે ચોક્કસ કેસની હકીકતો પરથી બહાર આવે છે અને તેથી, લગ્ન થયા નથી તે પુરવાર કરવાની જવાબદારી પતિ પર છે.

૨૫. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્થાપિત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને અને તેને વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ કરતા, સામાવાળા નંબર ૧ પત્ની દ્વારા દાવો કરાયેલ કથિત લગ્નની હકીકતનું ખંડન કરવામાં અરજદાર નિષ્ફળ રહ્યો છે. માત્ર ખોટી ફોટોગ્રાફી અને પુરાવા ઊભા કર્યાનો બચાવ લેવો, એ લગ્ન થયા નથી તેવો અર્થ કાઢવા માટે પૂરતો નથી. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે, અરજદાર કડાપા, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય ખાતે ગૃહ મંત્રાલયના સબ-ઇન્ટેલિજન્સ બ્યુરોમાં પોલીસ અધિકારી છે. તેનો એવો બચાવ છે કે, દબાણ હેઠળ તેને મંદિરે લઈ જવામાં આવ્યો હતો અને કથિત લગ્ન વિધિમાં ભાગ લેવા માટે મજબૂર કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારના હોદ્દા અને ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર તરીકેની તેની નોકરીને ધ્યાનમાં લેતા, તેનો બચાવ પાછળથી ઊભો કરેલો જણાય છે. અરજદારે એવું દર્શાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે, લગ્નની કથિત ઘટના પછી, તે નારણપુરા પોલીસ સ્ટેશને ગયો હતો, પરંતુ જવાબદાર પોલીસ અધિકારી ગેરહાજર હોવાના કારણે, તે પોલીસ સ્ટેશનથી નીકળી ગયો હતો. અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી આ થીયરી ગળે ઊતરે તેવી અને માની શકાય તેવી નથી. જો તેણે દબાણ હેઠળ કથિત લગ્નમાં ભાગ લીધો હોત, તો તે કડાપા ખાતે ફરિયાદ દાખલ કરી શક્યો હોત જ્યાં તેનું કાયમી નિવાસસ્થાન છે.

તેથી, તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ કથિત લગ્ન સમયે અરજદારની વર્તણૂક અને ત્યારપછીની ઘટનાઓ જેવી કે કડાપા ખાતે સામાવાળા નંબર ૧ અને તેમના પરિવારના સભ્યોની હાજરીને ધ્યાનમાં લેતા, વાજબી રીતે એવો અર્થ નીકળે છે કે અરજદાર ઘટનાઓની સાચી હકીકતો છુપાવી રહ્યો છે અને કાયદાનો ટેકનિકલ લાભ મેળવવા માટે, તેણે સામાવાળા નંબર ૧ સાથે ક્યારેય વૈવાહિક સંબંધ બાંધ્યો ન હોવાની હકીકતોનો અસ્વીકાર કર્યો હતો. આમ, આંક:૬૩ પર અરજદારની મૌખિક જુબાની અને સમર્થનકારી મૌખિક પુરાવાઓની ચકાસણી કર્યા પછી, આ કોર્ટને એવા કોઈ વિપરીત પુરાવા મળતા નથી કે સામાવાળા પત્ની દ્વારા દાવો કર્યા મુજબ લગ્ન થયા નથી. તેનાથી વિપરીત, એવું જણાય છે કે, લગ્ન પછી, પક્ષકારો હૈદરાબાદ તરફ ગયા હતા અને ત્યારપછી, તેઓ કડાપા પહોંચ્યા હતા, જ્યાં અરજદાર નોકરી કરે છે. ઉક્ત હકીકતો આંક:૧૬ અને ૩૯ પર સામાવાળા નંબર ૧ ની ઉલટતપાસ પરથી મળી આવે છે, જ્યાં અરજદાર માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા એર ટિકિટ અંગે પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો. તેથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા દાવો કર્યા મુજબ લગ્ન થયા છે અને પક્ષકારો ઉપર દર્શાવેલ સંબંધિત સ્થળોએ પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહ્યા છે જે પક્ષકારો વચ્ચે સહજીવનની હકીકતને વધુમાં પુરવાર કરે છે. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી એ દલીલ સાથે આ કોર્ટ સહમત નથી કે, મહિલા પોલીસ સ્ટેશન, સરૂનગર, સાયબરાબાદ, રંગારેડ્ડી જીલ્લો, હૈદરાબાદ સમક્ષ દાખલ કરેલી ફરિયાદમાં, તેણે જણાવ્યું હતું કે, તેની પાસે લગ્નના કોઈ પુરાવા નથી અને લાંબા સમયથી, અરજદાર સાથે કોઈ વાતચીત નથી, જે પોતે પુરવાર કરે છે કે લગ્ન થયા નથી. આ કોર્ટનો સુવિચારિત દ્રષ્ટિકોણ છે કે, ફરિયાદની મૂળ હકીકતોનો જ પત્ની દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે અને તેની સામે એવો આક્ષેપ છે કે, અરજદાર દ્વારા ખોટી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી છે. આમ, કથિત ફરિયાદ એ લગ્ન થયા નથી તેવું ઠેરવવા માટેનું એકમાત્ર પરિબળ બની શકે નહીં.

૨૬. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો સુવિચારિત દ્રષ્ટિકોણ છે કે, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે યોગ્ય રીતે જ એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ અમદાવાદ ખાતે લગ્ન થયા છે અને લગ્ન પછી પક્ષકારોએ સહજીવન ગાળ્યું છે.

૨૭. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ડી.બી. રેડ્ડીએ કાનૂની દલીલ ઉઠાવી હતી કે, કથિત લગ્ન કાયદાની નજરમાં શૂન્ય છે કારણ કે જામનગર ખાતે તોરલ ઝવેરી સાથેના અરજદારના અગાઉના લગ્ન અસ્તિત્વમાં હતા અને તેથી, સામાવાળા નંબર ૧ ના કથિત લગ્ન કાયદાની નજરમાં સંપૂર્ણપણે શૂન્યતા છે અને તેથી તે કોડની કલમ ૧૨૫ ના લાભ માટે હક્કદાર નથી.

૨૮. બીજી તરફ, સામાવાળા પત્નીના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અચ્યરે, પત્નીની જુવાની પર નિર્ભરતા મૂકતાં અને અરજદારની મેરેજ પ્રોફાઇલનો સંદર્ભ આપતાં રજૂઆત કરી હતી કે, અરજદારે તેના અગાઉના લગ્નની હકીકતો અને જામનગર ખાતે લગ્ન અરજી લંબિત હોવા અંગે સામાવાળા નંબર ૧ ને માહિતગાર કરી ન હતી અને તેના દ્વારા, અરજદારે પોતે છૂટાછેડા લીધેલ છે તેવું ખોટું કથન કર્યું હતું અને કપટ આચર્યું હતું તથા મહત્વની હકીકતો છુપાવી હતી.

૨૯. સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલા મુદ્દા પર આગળ વધતા પહેલાં, ચાલો છૂટાછેડાના મુદ્દા સંબંધે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓની ચકાસણી કરીએ.

૩૦. રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે, બંને પક્ષકારોએ તેમની મેરેજ પ્રોફાઇલ જીવનાસાથી

મેટ્રિમોનિયલ સાઈટ પર અપલોડ કરી હતી. અરજદારની પ્રોફાઈલ દર્શાવે છે કે, તેણે તેનો સ્ટેટસ (દરજો) છૂટાછેડા લીધેલ તરીકે દર્શાવ્યો હતો. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે, જામનગર ખાતે સંમતિથી છૂટાછેડાની ડિકી માટેની અરજી દાખલ કરતા પહેલા, અરજદાર અને તોરલ ઝવેરીએ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરી, જામનગર ખાતે ૧૨.૧૨.૨૦૧૩ ના રોજ લગ્ન વિરોધનો રજિસ્ટર્ડ કરાર કર્યો હતો અને કરારની શરતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, એવું જણાય છે કે, બંને પક્ષકારોએ તેમના વૈવાહિક જીવનનો અંત આણ્યો હતો અને કરાર દ્વારા છૂટાછેડા લીધા હતા અને તેમનો સંબંધ તાત્કાલિક અસરથી સમાપ્ત થઈ જાય છે અને અરજદાર તોરલ ઝવેરીનો પતિ મટી જાય છે. સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા સોગંદ પર સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેને અરજદારના અગાઉના લગ્ન સંબંધે અંધારામાં રાખવામાં આવી હતી અને અરજદાર દ્વારા તેને ક્યારેય જણાવવામાં આવ્યું ન હતું કે, સંમતિથી છૂટાછેડાની અરજી હજુ પણ સિવિલ કોર્ટ, જામનગર સમક્ષ લંબિત છે.

૩૧. પક્ષકારોની મૌખિક જુલાનીઓ અને અરજદારની વર્તણૂકને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો સુવિચારિત દ્રષ્ટિકોણ છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ ને અરજદારની પ્રોફાઈલ દ્વારા ગેરમાર્ગે દોરવામાં આવી હતી જ્યાં તેણે તેનો દરજો છૂટાછેડા લીધેલ તરીકે દર્શાવ્યો હતો. રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે, અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી થીયરી કે, તે અમદાવાદમાં એક મોલ નજીક સામાવાળા નંબર ૧ ને મળ્યો હતો તે સ્વીકારી શકાય નહીં અને માની શકાય તેવી નથી. હકીકત એ રહે છે કે, પક્ષકારો મેટ્રિમોનિયલ સાઈટ મારફતે સંપર્કમાં આવ્યા હતા અને અંતે સાથે રહેવાનું અને લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું હતું. આમ, એ બાબત બહાર આવે છે કે, સામાવાળા નંબર ૧ તોરલ ઝવેરી સાથેના અરજદારના અગાઉના લગ્ન અને અદાલતી કાર્યવાહી વિશે જાણતી ન હતી. એ નોંધવું જરૂરી છે કે, જો લગ્ન વિરોધ કરવાનો કરાર કાયદાની નજરમાં ટકવા પાત્ર ન હોય, તો અરજદારે રજિસ્ટર્ડ વિરોધ કરાર શા માટે કર્યો. આમ, રજિસ્ટર્ડ વિરોધ કરાર મેળવવાની અરજદાર તરફની આ ક્રિયા

સૂચવે છે કે તે મેટ્રીમોનિયલ સાઈટ મારફતે કન્યાની શોધમાં હતો, જેમાં તેણે તેનો દરજ્જો છૂટાછેડા લીધેલ તરીકે દર્શાવ્યો હતો અને હવે, સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં તે ટેકનિકલ બચાવ લઈ રહ્યો છે કે સામાવાળા નંબર ૧ કાયદેસર રીતે પરણેલી પત્ની નથી.

૩૨. ઉપરોક્ત હકીકતો દર્શાવે છે કે, ૦૫.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ, જ્યારે અરજદાર અને સામાવાળા નંબર ૧ વચ્ચે લગ્ન થયા, ત્યારે તોરલ ઝવેરી સાથેના અરજદારના અગાઉના લગ્ન અસ્તિત્વમાં હતા, કારણ કે સિવિલ કોર્ટ જામનગરે તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ ના હુકમ દ્વારા ડિક્કી પસાર કરીને અગાઉના લગ્ન રદ કર્યા હતા. બીજી તરફ, અગાઉના લગ્નની હકીકત છુપાવવાના કારણે, અત્રેના પક્ષકારોએ લગ્ન કર્યા અને કેટલાક દિવસો સુધી સાથે રહ્યા. આ પરિસ્થિતિઓમાં, આ કોર્ટ સમક્ષ એ મુદ્દો વિચારણા માટે આવે છે કે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી ભરણપોષણ માટેની કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળની અરજી ટકવા પાત્ર છે કે નહીં. બાદશાહ (ઉપરોક્ત) ના કેસનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ આવો જ સમરૂપ મુદ્દો આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે યમુના બાઈ અનંતરાવ (ઉપરોક્ત) અને સવિતાબેન સોમાભાઈ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યા પછી ઠેરવ્યું હતું કે, યમુના બાઈ અને સવિતાબેન સોમાભાઈના કેસોમાં આ કોર્ટના ચુકાદાઓ માત્ર તે જ સંજોગોમાં લાગુ પડશે જ્યાં સ્ત્રીએ પ્રથમ લગ્ન અસ્તિત્વમાં હોવાની પૂર્ણ જાણકારી હોવા છતાં પુરુષ સાથે લગ્ન કર્યા હોય અને હિન્દુ મેરેજ એક્ટ હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડતો હોય, જ્યારે, આ ચુકાદાઓ એવા કેસોમાં લાગુ પડશે નહીં જ્યાં પુરુષે તે સ્ત્રીને પ્રથમ હયાત લગ્ન વિશે અંધારામાં રાખીને બીજી વાર લગ્ન કર્યા હોય. ચુકાદાના પેરા ૧૬ થી ૨૬ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૧૬. બીજું, અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, જ્યારે સામાવાળા નંબર ૧ અને અરજદાર

વચ્ચેના લગ્ન સંપન્ન થયા, ત્યારે અરજદારે સામાવાળા નંબર ૧ ને તેના પ્રથમ લગ્ન વિશે અંધારામાં રાખી હતી. સામાવાળા નંબર ૧ ને એવું ખોટું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું હતું કે તે અપરિણિત હતો અને સામાવાળા નંબર ૧ સાથે વૈવાહિક સંબંધ બાંધવા માટે સક્ષમ હતો. આવા સંજોગોમાં, શું અરજદારને પોતાની જ ભૂલનો લાભ લેવાની અને પાછા ફરીને એવું કહેવાની મંજૂરી આપી શકાય કે સામાવાળા ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને ભરણપોષણ મેળવવા માટે હક્કદાર નથી કારણ કે સામાવાળા નંબર ૧ અરજદારની "કાયદેસર રીતે પરણેલી પત્ની" નથી? અમારો જવાબ નકારાત્મક છે. અમારો એવો દ્રષ્ટિકોણ છે કે ઓછામાં ઓછું ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૧૨૫ ના હેતુ માટે, સામાવાળા નંબર ૧ ને અરજદારની પત્ની તરીકે ગણવામાં આવશે, અમે ઉપર પુનઃઉત્પાદિત કરેલા બે ચુકાદાઓની ભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને. આ કારણોસર, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે આ કોર્ટના આધવ અને સવિતાબેનના કેસોના ચુકાદાઓ માત્ર તે જ સંજોગોમાં લાગુ પડશે જ્યાં સ્ત્રીએ પ્રથમ હયાત લગ્ન વિશે પૂર્ણ જાણકારી હોવા છતાં પુરુષ સાથે લગ્ન કર્યા હોય. આવા કેસોમાં, તેણી જાણતી હોવી જોઈએ કે આવી વ્યક્તિ સાથે દ્વિતીય લગ્ન અસ્વીકાર્ય છે અને હિન્દુ મેરેજ એક્ટ હેઠળ પ્રતિબંધ છે અને તેથી તેણીએ તેના પરિણામો ભોગવવા પડશે. ઉક્ત ચુકાદો એવા કેસોમાં લાગુ પડશે નહીં જ્યાં પુરુષ પ્રથમ હયાત લગ્ન વિશે તે સ્ત્રીને અંધારામાં રાખીને બીજી વાર લગ્ન કરે છે. બે ચુકાદાઓના સમૂહ વચ્ચે સમાધાન અને સુમેળ સાધવાનો આ જ એકમાત્ર માર્ગ છે.

૧૭. ત્રીજું, આવા કેસોમાં, ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓને હેતુપૂર્ણ અર્થઘટન આપવાની જરૂર છે. આ જોગવાઈ હેઠળ નિરાધાર પત્ની અથવા અસહાય બાળકો અથવા માતા-પિતાની અરજી સાથે કામ કરતી વખતે, અદાલત સમાજના વંચિત વર્ગો સાથે કામ કરી રહી છે. તેનો હેતુ "સામાજિક ન્યાય" પ્રાપ્ત કરવાનો છે જે

બંધારણીય વિઝન છે, જે ભારતના બંધારણના આમુખમાં સ્થાપિત છે. ભારતના બંધારણનું આમુખ સ્પષ્ટપણે સંકેત આપે છે કે આપણે તેના તમામ નાગરિકો માટે ન્યાય, સ્વતંત્રતા, સમાનતા અને બંધુત્વ સુરક્ષિત કરવાના લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે કાયદાના શાસન હેઠળ લોકશાહી માર્ગ પસંદ કર્યો છે. તે વિશેષરૂપે તેમના સામાજિક ન્યાય પ્રાપ્ત કરવા પર પ્રકાશ પાડે છે. તેથી, સામાજિક ન્યાયના હેતુને આગળ ધપાવવો એ અદાલતોની નૈતિક ફરજ બની જાય છે. ચોક્કસ જોગવાઈને અર્થઘટન આપતી વખતે, અદાલતે કાયદા અને સમાજ વચ્ચેના અંતરને પૂરવાનું હોય છે."

૧૮. તાજેતરમાં, આ જ દિશામાં, એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે અદાલતોએ "સામાજિક ન્યાયના નિર્ણય"માં જુદા જુદા અભિગમો અપનાવવા પડશે, જેને "સામાજિક સંદર્ભ ન્યાયિક નિર્ણય" તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે કારણ કે માત્ર "પ્રતિસ્પર્ધી અભિગમ" ખૂબ યોગ્ય ન હોઈ શકે. સમાજના વંચિત જૂથોને વિશેષ સંરક્ષણ અને લાભો આપતા સામાજિક ન્યાયના અનેક કાયદાઓ છે. પ્રો. માધવ મેનન તેનું અસરકારક રીતે વર્ણન કરે છે:

"તેથી, આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે 'સામાજિક સંદર્ભ ન્યાયિક નિર્ણય' એ મૂળભૂત રીતે સંસદ અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અદાલતો સમક્ષ રજૂ કરાયેલી અસંખ્ય પરિસ્થિતિઓમાં વિકસાવવામાં આવેલ સમાનતાના ન્યાયશાસ્ત્રનો પ્રયોગ છે જ્યાં અસમાન પક્ષકારો પ્રતિસ્પર્ધી કાર્યવાહીમાં સામસામે આવી જાય છે અને જ્યાં અદાલતોને સમાન ન્યાય આપવા માટે આહ્વાન કરવામાં આવે છે. અસમાન લડાઈમાં ગરીબોની અસમર્થતાને વધારતી સામાજિક-આર્થિક અસમાનતાઓ ઉપરાંત, પ્રતિસ્પર્ધી પ્રક્રિયા પોતે નબળા પક્ષકારના ગેરલાભમાં કામ કરે છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, ન્યાયાધીશે માત્ર સંકળાયેલા પક્ષકારોની અસમાનતાઓ પ્રત્યે સંવેદનશીલ હોવું જોઈએ એટલું જ નહીં, પરંતુ જો અસંતુલનના પરિણામે ન્યાયનો અનાદર ન થવા દેવો હોય તો નબળા પક્ષકાર

પ્રત્યે હકારાત્મક રીતે ઝૂકેલા પણ હોવું જોઈએ. આ પરિણામ જેને આપણે સામાજિક સંદર્ભ ન્યાયિક નિર્ણય અથવા સામાજિક ન્યાયનો નિર્ણય કહીએ છીએ તેના દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે."

૧૯. ભરણપોષણની જોગવાઈ ચોક્કસપણે આ શ્રેણીમાં આવશે જેનો હેતુ નિરાધારોને સશક્ત કરવાનો અને સામાજિક ન્યાય અથવા વ્યક્તિની સમાનતા અને ગૌરવ પ્રાપ્ત કરવાનો છે. આ જોગવાઈ હેઠળના કેસો સાથે કામ કરતી વખતે, "પ્રતિસ્પર્ધા" મુક્તિમાથી સામાજિક સંદર્ભ ન્યાયિક નિર્ણય તરફ અભિગમમાં બદલાવ એ સમયની જરૂરિયાત છે.

૨૦. કાયદો લોકો વચ્ચેના સંબંધોને નિયંત્રિત કરે છે. તે વર્તણૂકના વિશિષ્ટ નમૂનાઓ નિર્ધારિત કરે છે. તે સમાજના મૂલ્યોને પ્રતિબિંબિત કરે છે. અદાલતની ભૂમિકા સમાજમાં કાયદાના હેતુને સમજવાની અને કાયદાને તેનો હેતુ પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરવાની છે. પરંતુ સમાજનો કાયદો એ એક જીવંત તત્વ છે. તે આપેલ હકીકત અને સામાજિક વાસ્તવિકતા પર આધારિત છે જે સતત બદલાઈ રહી છે. ક્યારેક કાયદામાં ફેરફાર સામાજિક ફેરફાર પહેલાં થાય છે અને તેનો હેતુ તેને પ્રોત્સાહિત કરવાનો પણ હોય છે. જો કે, મોટાભાગના કેસોમાં, કાયદામાં ફેરફાર એ સામાજિક વાસ્તવિકતામાં ફેરફારનું પરિણામ છે. ખરેખર, જ્યારે સામાજિક વાસ્તવિકતા બદલાય છે, ત્યારે કાયદો પણ બદલાવો જ જોઈએ. જેવી રીતે સામાજિક વાસ્તવિકતામાં ફેરફાર એ જીવનનો નિયમ છે, તેવી જ રીતે સામાજિક વાસ્તવિકતામાં ફેરફાર પ્રત્યેની પ્રતિભાવશીલતા એ કાયદાનું જીવન છે. એવું કહી શકાય કે કાયદાનો ઇતિહાસ એ સમાજની બદલાતી જરૂરિયાતો સાથે કાયદાને અનુકૂળ કરવાનો ઇતિહાસ છે. બંધારણીય અને વૈધાનિક બંને અર્થઘટનમાં, અદાલતે કાયદાના આત્મલક્ષી અને વસ્તુલક્ષી હેતુ વચ્ચે યોગ્ય સંબંધ નક્કી કરવામાં વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે.

૨૧. કાર્ડોઝો તેમના કલાસિકલ ગ્રંથમાં સ્વીકારે છે "...લખાયેલા કાયદા (jus scriptum) ની કોઈ પણ પદ્ધતિ તેની જરૂરિયાતમાંથી છટકી શકી નથી", અને તેઓ વિગતવાર જણાવે છે: "એ વાત સાચી છે કે સંહિતાઓ અને કાયદાઓ ન્યાયાધીશને બિનજરૂરી બનાવતા નથી, કે તેમના કામને ઉપરછઠ્ઠું અને યાંત્રિક બનાવતા નથી. કેટલીક ખાલી જગ્યાઓ પૂરવાની હોય છે. કેટલીક મુશ્કેલીઓ અને અન્યાયો દૂર કરવાના અથવા ઘટાડવાના હોય છે. અર્થઘટનને એવી રીતે બોલવામાં આવે છે જાણે કે તે કોઈ અર્થની શોધ અને શોધખોળ સિવાય બીજું કંઈ ન હોય, જે ભલે ગમે તેટલું અસ્પષ્ટ અને સુષુપ્ત હોય, તેમ છતાં ધારાશાસ્ત્રીના મનમાં તેનું વાસ્તવિક અને નિશ્ચિત અસ્તિત્વ હતું. આ પ્રક્રિયા, ખરેખર, ક્યારેક એવી હોય છે, પરંતુ તે ઘણીવાર તેનાથી વિશેષ હોય છે. કાયદાને અર્થ આપતી વખતે ધારાશાસ્ત્રીના હેતુની ખાતરી કરવી એ ન્યાયાધીશની મુશ્કેલીઓમાં સૌથી નાની હોઈ શકે છે." ગ્રે તેમના પ્રવચનમાં કહે છે "હકીકત એ છે કે કહેવાતા અર્થઘટનની મુશ્કેલીઓ ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે ધારાશાસ્ત્રીનો કોઈ અર્થ હતો જ નહીં; જ્યારે કાયદા પર ઉઠાવવામાં આવેલો પ્રશ્ન તેના મનમાં ક્યારેય આવ્યો જ ન હતો; જ્યારે ન્યાયાધીશોએ જે કરવાનું હોય છે તે એ નથી કે ધારાશાસ્ત્રીએ તેના મનમાં હાજર રહેલા મુદ્દા પર શું અર્થ કાઢ્યો હતો, પરંતુ જો તે મુદ્દો તેના મનમાં હાજર હોત તો તેણે શું ઈચ્છા રાખી હોત તેનો અંદાજ લગાવવાનો હોય છે."

૨૨. કાયદાના અર્થઘટનકાર તરીકે અદાલતે મુક્ત નિર્ણયની પદ્ધતિ - "libre recherche scientifique" એટલે કે "મુક્ત વૈજ્ઞાનિક સંશોધન" દ્વારા ક્ષતિઓ પૂર્ણ કરવાની, અનિશ્ચિતતાઓને સુધારવાની અને પરિણામોને ન્યાય સાથે સુસંગત કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે એવી બિન-ખંડન યોગ્ય પૂર્વધારણા છે કે ધારાસભાએ ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૧૨૫ જેવી જોગવાઈ કરતી વખતે,

શુદ્ધ બુદ્ધિથી પોતાની બંધારણીય ફરજ પૂરી કરવા માટે, આવી પરિસ્થિતિઓમાં "પત્ની" બનતી સ્ત્રીને રાહત આપવાનો હંમેશા હેતુ રાખ્યો હતો.

૨૩. જાતીય ન્યાયને લગતા મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરતી વખતે આ અભિગમની ખાસ કરીને જરૂરિયાત હોય છે. આ સંદર્ભમાં આપણી પાસે પહેલાથી જ અનુકરણીય પ્રયાસોના ઉદાહરણો છે. મુસ્લિમ મહિલાઓને ભરણપોષણના અધિકારોની ખાતરી આપતી શાહ બાનોથી શબાના બાનો સુધીની સફર એ એક શાસ્ત્રીય ઉદાહરણ છે.

૨૪. રમેશચંદ્ર ડાગા વિરુદ્ધ રામેશ્વરી ડાગાના કેસમાં, સમાન પરિસ્થિતિમાં અન્ય એક સ્ત્રીના અધિકારને બહાલી આપવામાં આવી હતી. અહીં અદાલતે સ્વીકાર્યું હતું કે ૧૯૫૫ માં હિન્દુ મેરેજ એક્ટના ઘડતર છતાં હિન્દુ લગ્નો દ્વિપત્નીત્વ/દ્વિપતિત્વ વાળા રહેવાનું ચાલુ રહ્યું છે. અદાલતે ટીકા કરી હતી કે જો કે આવા લગ્નો કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર ગેરકાયદેસર છે, પરંતુ તે 'અનૈતિક' નથી અને તેથી નાણાકીય રીતે આશ્રિત સ્ત્રીને આ આધારે ભરણપોષણ આપવાનો ઇનકાર કરી શકાય નહીં.

૨૫. આમ, કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે અદાલત માત્ર તે હેતુને જ ધ્યાનમાં ન લઈ શકે જેના માટે કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તે અનિષ્ટને પણ ધ્યાનમાં લઈ શકે છે જેને તે દબાવવા માગે છે. હેડોન્સ કેસમાં સૌપ્રથમ પ્રતિપાદિત કરાયેલ આ અનિષ્ટનો નિયમ છે જે હેતુપૂર્ણ અર્થઘટનનો ઐતિહાસિક સ્ત્રોત બન્યો. અદાલત આવા કેસોમાં કાનૂની ન્યાયસૂત્ર" નો પણ ઉપયોગ કરશે, એટલે કે જ્યાં વૈકલ્પિક અર્થઘટનો શક્ય હોય ત્યાં અદાલતે તે અર્થઘટનનો અમલ કરવો જ જોઈએ જે તે કાયદો જે સિસ્ટમ માટે ઘડવામાં આવ્યો છે તેના સુચારૂ કામગીરી માટે જવાબદાર બનશે, નહીં કે તે અર્થઘટન જે તેના માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરશે. જો પસંદગી બે અર્થઘટનો વચ્ચે હોય, જેમાંથી

સંકુચિત અર્થઘટન કાયદાના સ્પષ્ટ હેતુને પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળ જશે તો તેને ટાળવું જોઈએ. આપણે એવા અર્થઘટનને ટાળવું જોઈએ જે કાયદાને નિર્થક બનાવી દે અને સંસદ માત્ર એક સક્ષમ પરિણામ લાવવાના હેતુથી જ કાયદો બનાવશે તેવા દ્રષ્ટિકોણ પર આધારિત વધુ સાહસિક અર્થઘટન સ્વીકારવું જોઈએ. જો આ અર્થઘટન સ્વીકારવામાં ન આવે, તો તે પતિને પત્ની સાથે વિશ્વોસઘાત/કપટ કરવા માટે પ્રીમિયમ આપવા સમાન બનશે. તેથી, ઓછામાં ઓછું ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણનો દાવો કરવાના હેતુ માટે, આવી સ્ત્રીને કાયદેસર રીતે પરણેલી પત્ની તરીકે ગણવામાં આવશે.

૨૬. હિન્દુ પર્સનલ લોના સિદ્ધાંતો તેના હેઠળ આવતા તમામ લોકોની ચિંતામાંથી વિકાસવાદી રીતે વિકસ્યા છે જેથી નિરાધારતા સામે વાજબી જોગવાઈ કરી શકાય. તેનો સ્પષ્ટ હેતુ સરખામણીમાં નાના સામાજિક જૂથોના સભ્યોને નભાવી રાખવા માટે લઘુત્તમ જોગવાઈ કરવાના સામાજિક ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવાનો છે. તેનો પાયો માનવતાવાદી છે. તેના અમલીકરણ ક્ષેત્રમાં, તે તેના ઉત્કૃષ્ટ કાર્ય હેઠળ સ્વીકાર્ય શ્રેણીઓ નિર્ધારિત કરે છે, જે સ્પષ્ટ જાહેર નીતિ દ્વારા સમર્થિત સિદ્ધાંતોના કારણે અથવા ભરણપોષણ માટે માપવામાં આવતી સામાજિક અને વ્યક્તિગત નૈતિકતાને સેવા આપવાની જરૂરિયાતને કારણે હક્કદાર છે."

૩૩. વર્તમાન કેસની હકીકતો પર પાછા ફરતાં, સામાવાળા નંબર ૧ અગાઉના લગ્ન વિશે અંધારામાં હતી અને અદાલત સમક્ષ લંબિત છૂટાછેડાની કાર્યવાહી વિશે તેને જાણ કરવામાં આવી ન હતી અને માત્ર અરજદારની મેટ્રિમોનિયલ પ્રોફાઈલના આધારે, તેણે અરજદાર સાથે વૈવાહિક સંબંધ બાંધ્યો હતો. આમ, બાદશાહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્થાપિત કાયદાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતા, વર્તમાન કેસની હકીકતો સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાથી આવરી લેવામાં આવે છે. આમ, આ કોર્ટનો

સુવિચારિત ઢ્રષ્ટિકોણ છે કે, સામાવાળા પત્ની કોડની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ મેળવવા માટે હક્કદાર છે. સામાવાળા નંબર ૧ ભરણપોષણની રકમ મેળવવા માટે હક્કદાર છે તેવા નિષ્કર્ષ પર આવતાં વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે હકીકત કે કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી.

૩૪. શ્રી ડી.બી. રેડ્ડીએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ એ હકીકતની સરાહના કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે અરજદારનો ગ્રોસ પગાર રૂ. ૫૫,૩૪૦/- પ્રતિ માસ હતો અને તે આંક:૫૮ અને ૫૯ દ્વારા રેકૉર્ડ પર પુરવાર થયો છે, છતાં, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે વૃદ્ધ માતા-પિતાની જવાબદારી ધ્યાનમાં લીધા વગર સામાવાળા નંબર ૧ ની તરફેણમાં રૂ. ૪૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસનું ભરણપોષણ મંજૂર કર્યું હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, સામાવાળા નંબર ૧ કામકાજ મહિલા છે અને પોતાનું ભરણપોષણ કરવા માટે પર્યાપ્ત સાધનો ધરાવે છે અને તેથી, આક્ષેપિત હુકમ રદ કરવો જરૂરી છે.

૩૫. ડ્રોઇંગ એન્ડ ડિસબર્સિંગ ઓફિસર, સબ્સિડિયરી ઇન્ટેલિજન્સ બ્યુરો, વિજયવાડા દ્વારા ઇશ્યુ કરાયેલા પગાર પ્રમાણપત્રને ધ્યાનમાં લેતા, એવું જણાય છે કે, ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૫ ના મહિના માટે અરજદારનો ગ્રોસ પગાર રૂ. ૫૫,૩૪૦/- પ્રતિ માસ હતો અને સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૮ ના મહિનામાં તે વધીને પે મેટ્રિક્સ લેવલ-૮ સાથે રૂ. ૯૫,૭૦૦/-, બેઝિક પે રૂ. ૬૬,૦૦૦/- થયો હતો. સ્વીકાર્યપણે, ભરણપોષણ માટેની અરજી વર્ષ ૨૦૧૫ માં દાખલ કરવામાં આવી હતી. પગારની વિગતોને ધ્યાનમાં લેતા, એવું જણાય છે કે, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા કાઢવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ કે અરજદારનો પગાર રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસ હતો તે પાયાવિહોણો છે. વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટે પક્ષકારોના દરજ્જા અને અન્ય આસપાસના પાસાઓ જેવા કે લાભો અને સુવિધાઓ તથા પતિના જીવનધોરણને ધ્યાનમાં રાખીને ભરણપોષણની રકમ નક્કી કરવી જોઈતી હતી. આમ,

૩. ૪૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસની ભરણપોષણની રકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂર છે અને અરજદારના દરજ્જા અને અન્ય આસપાસના પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ૩. ૩૦,૦૦૦/- ની મર્યાદા સુધીની ભરણપોષણની વાજબી રકમ મંજૂર કરવી જરૂરી છે અને તદનુસાર, સામાવાળા નંબર ૧ પત્ની ૩. ૩૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસના માસિક ભરણપોષણ માટે હક્કદાર છે અને તે હદ સુધી આક્ષેપિત હુકમમાં સુધારો કરવામાં આવે છે.

૩૬. આ કોર્ટ અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી એ દલીલ સાથે સહમત નથી કે, અગાઉ પત્ની આવક કમાતી હતી. પત્નીનો એવો કેસ છે કે, લગ્ન પછી, તેણે નોકરી ગુમાવી દીધી હતી અને તેની પાસે એવી કોઈ આવક નથી. એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે, માત્ર પત્ની કાર્યકર આવક કમાતી હતી તે ભરણપોષણના દાવાને અસ્વીકાર કરવાનું કારણ બની શકે નહીં. જો પત્ની કમાવવા માટે સક્ષમ હોય તો પણ, તે ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલા ભરણપોષણમાં ઘટાડો કરવા માટે પૂરતું કારણ બનશે નહીં. આમ, આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી ૩. ૩૦,૦૦૦/- ની ભરણપોષણની રકમ પત્નીને અરજદારના જીવનધોરણ અનુસાર પોતાનું જીવન કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા પૂરતી છે.

૩૭. ઉપરોક્ત કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં સુધી ભરણપોષણની રકમનો સંબંધ છે, તેને ઘટાડીને ૩. ૩૦,૦૦૦/- પ્રતિ માસ કરવામાં આવે છે અને તે હદ સુધી, ફેમિલી કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા ક્રિમિનલ પરચુરણ અરજી નંબર ૨૯૩૫/૨૦૧૫ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૧૬ ના આક્ષેપિત હુકમમાં સુધારો કરવામાં આવે છે, જ્યારે, લગ્ન અને ભરણપોષણની હક્કદારી અંગેના અન્ય તારણોમાં, વિદ્વાન ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આક્ષેપિત હુકમમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે વિપરીતતા જણાતી નથી.

તદનુસાર, આ રિવિઝન અરજી ઉપરોક્ત શરતોમાં અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(ઇલેશ જે. વોરા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.